

## 25. Balatonkeresztúr, Réti-dűlő

(Somogy megye) R, LT, N, Á, Kk

2004. március 22. és július 3. között végeztünk régészeti feltárást az M7/S35 lelőhelyen. A 2003. évi kutatásunktól északra és délre 22 200 m<sup>2</sup>-t kutattunk át. A felület teljes egészében lefedi a teljes nyomvonal szélességet kb. 250 méter hosszan a földúttól a mocsaras Nagy-Berek széléig.

A dombtető minden időszakban kedvelt megtelepedési hely volt, amit jól mutatnak a sűrűn egymásba ásvott objektumok. A keleti és nyugati lejtőkön az objektumsűrűség csökken, valamint jól követhetően megváltozik a terület különböző részeinek korszakokként megoszoló kihasználtsága. Ez a jelenség minden valószínűség szerint a talajvíz időszakokként változó szintjével magyarázható. A középkori objektumok a domb lejtőinek csak egy részén észlelhetők, ezzel szemben a rézkori gödrök szórvaosan, a kelta korszakra keltezhető objektumoknak viszont nagy tömege nyúlik el a domboldal teljes hosszában, mindkét irányba, ami jelzi, hogy a terület ezekben az időszakokban jóval szárazabb volt. Mindezt jól alátámasztja, hogy a mélyebb részekben kibontott – zömében a kelta korhoz kapcsolható – objektumokban a nyesett felszíntől számítva cca. 1 m-re minden esetben megjelent a talajvíz, ami nagyban nehezítette feltárást.

A megtelepedésre leginkább alkalmas terület a dombtető volt. Ezt a középső, kimagasló részt mindhárom felsorolt időszakban lakták. Jól mutatja mindezt, hogy ezen a részen a mai felszíntől mintegy 20 centiméteres mélységben – közvetlenül a természetes vegetáció által bolygatott réteg alatt – megtaláltuk a *középkori*, 13–15. században Balatonkeresztúrtól délnyugatra elterülő, (feltehetően Csolta nevű) település késő középkori kultúrszintjét. A falu a dombtetőre és a nyomvonal Ny-i felére terjed ki. A feltárt objektumok sűrűségéből egyértelműen látható, hogy a feltárt területünk-től főleg délre húzódik a település további része. Ezen a szinten jól megfigyelhető volt több cölöpszerkezetes ház, félig földbe mélyített gazdasági épületek nyomai, gödrök, kemencék, több faszerkezetű kibélelt kút és egy K-Ny-i irányú keskeny árok. Ide köthetők egy feltehetően többszortatú lakóház alapozásmaradványai, amelyek alapján részben rekonstruálható az építmény egykori struktúrája. Feltártuk a ház északnyugati sarkában a kemencét is, amelynek kilenc rétegből álló, kerámia-alapozású sütőfelületét bontottuk ki. A ház omladéka és a településszint elbontása után kirajzolódott a késő Árpád-kori objektumok, amelyeket a dombtető más részein is jól láthatóan beleástak a késő vaskor és késő rézkor időszakához tartozó beásásokba.

Az *Árpád-kori* és késő Árpád-kori megtelepedés nyomai jóval ritkásabban jelentkeznek ezen a területen. Néhány gödör és három kemence kapcsolható ehhez a korszakhoz, de a felület középső részén, a dombtetőn öt személy (két felnőtt, három gyerek) K-Ny-i tájolású, egymáshoz közel eltemetett, nyújtott, hanyatt fekvő vázá-

ra bukkantunk, mely sírok feltehetően az Árpád-kori népességhez köthetők. Valószínűleg szintén a középkori településhez kapcsolható a terület északi szélén talált magányos, a szokásostól eltérő módon, oldalára fekvő eltemetett nyújtott vázas, melléklet nélküli temetkezés is.

Az Árpád-kori, késő Árpád-kori és késő középkori objektumok a dombtető peremén véget értek, a mélyebben fekvő részekben a késő rézkori és késő vaskori beásások dominálnak.

A 2004-ben megnyitott terület K-i felén egy újabb népcsoport megtelepedésének nyomaira bukkantunk. Három, jellegzetes cölöpszerkezettel rendelkező, alig földbe mélyedő épület, néhány gödör, tárolóverem, valamint egy római tegulával bélelt kút leletanyaga feltehetően a 6. században itt megtelepülő germán népcsoporthoz, a *langobardokhoz* köthető. Az objektumokból néhány jellegzetes bepecsételt mintával díszített edénytöredék, állatcsontok, római téglák, tegulák és vaseszközök kerültek elő.

A *La Tène D* korszakra keltezhető beásások a lelőhely egész területén megtalálhatók. A település az egész legelői részre is kiterjedt, le egészen a mocsaras Nagy-Berek széléig. Tizenegy félig földbe mélyített ház, öt kemence és számos verem, cölöplyuk köthető a kelta megtelepedéshez. Az egyik ház járósíntjén egy pénzérmét találtunk, amelyet a Kr. e. 3. századi görög gyarmatvárosban, Neopolisban vertek. Egy másik félig földbe mélyített épületből kiemelkedően sok öntöttégely-töredék, fémsalak került elő. Emellett, hasonlóan a tavalyi évhez, nagy mennyiségű kerámiaanyag, számos bronzékszer és vaseszköz került elő a feltárt objektumokból.

A *késő rézkori* badeni kultúra népességének emléke anyaga szinte az egész ideai területen fellelhető, de objektumaik koncentráltabban a nyugati és a középső részen figyelhetők meg. A kultúrához köthető objektumok között a dombtető déli részén feltártunk több, egész állatvázat és nagy mennyiségű kerámia-töredékeket tartalmazó „áldozati” gödröt. Több, a korszakhoz köthető melléklettel ellátott és melléklet nélküli zsugorított csontvázas sír került napvilágra, amelyek kisebb, egymástól elszigetelt csoportokat alkottak a felületen. Az ÉNy-i részen találtunk egy gödörbe temetett, kerámiamelléklettel ellátott zsugorított vázat is. A terület É-i oldalán kibontottunk több egymásba ásvott rézkori objektumból álló nagyméretű gödörkomplexumot, míg a déli felületen egy kerámiaalapozású kemencét tártunk fel, amely szintén a késő rézkori horizonthoz tartozik.

A mocsaras Nagy-Berek közvetlen közelében a tavaly megtalált három É-D tájolású, zsugorított testhelyzetben, azonban szabályos sírgödörbe temetett csontvázas sírok újabb nyolc temetkezéssel egészültek ki, ami alátámasztani látszik azt a feltevést, hogy temető terült el ezen a területen. A vázakat az agyagos földben igen rossz állapotban találtuk, mellékletként csupán kovapengék, pattintékok kerültek elő néhány esetben, kerá-



miatöredékek azonban nem, így bármelyik régészeti kultúrához való kötésük bizonytalan. Temetkezési rítusuk alapján azonban őskoriak.

A fent említett időszak során 22 200 m<sup>2</sup>-t tártunk fel. Kibontottunk 41 kemencét, 44 sírt és 1815 egyéb beásást (cölöplyuk, árok, kút, földbe mélyített épület, tároló- és hulladékgyödrök).

Munkatársak: Serlegi Gábor, Kiss Csaba, Skriba Péter, Skriba Pál, Illés László, Beck Tamás, Hufnágel Szabolcs, Pesti Krisztina, Böröczky Blanka, Fekete Kati.

FÁBIÁN SZILVIA

## 26. Balatonmagyaród, Koloni-dűlő

(Zala megye) U, Á, Kk

MOL-vezeték építését megelőző régészeti feltárást végeztünk 2004. június 22. és szeptember 27. között; 2395 m<sup>2</sup>-t kutattunk meg. A középkori Kolon település területét érintő vezeték nyomvonala a Kis-Balaton egykori mocsárvidékének K-i szélén, É-D-i irányban elnyúló, Zalakomár-Balatonmagyaródi-hát közepét, K-Ny-i irányban szeli át. A régészeti jelenségek a domb derekán, az országút K-i oldalán sűrűsödtek. A lelőhelyen kibontott 101 objektum (hulladékgyödrök, cölöplyukak, árok, épületek, mészégető kemencék) és 286 temetkezés igen gazdag leletanyagot szolgáltatott.

Három gödörben az újkőkori dunántúli vonaldíszes kerámia idősebb fázisának jellegzetes edénytöredékeit és kőeszközöket találtunk. Ebből az időszakból a legjelentősebb lelet egy női alakot ábrázoló idol töredéke. Két gödör tartalmazott Árpád-kori kerámiát. Az objektumok zöme, valamint a sírok a késő középkorból, a 15–17. századból származnak. Az objektumok közül kiemelkedik a mészégető kemencék csoportja, amelyek feltehetően a koloni templom építésekor voltak használatban. A sírok a középkori Kolon település temploma körül elhelyezkedő temetőhöz tartoztak. A feltárt többretegű temetőrészlet és az azt körülvevő árok részletei alapján az egykori templom a feltárási területtől néhány méterre É-ra állhatott. A sírmellékletek igen változatosak voltak: bronzdrótokkal, veretekkel és gyöngyökkel díszített pártákat, ruhakapcsokat, övvereteket és csatokat, gyűrűket, valamint az 1500-as évek második felében vert pénzérméket találtunk. A lelőhelynek a vezeték nyomvonalaiba eső szakaszát teljesen feltártuk. A leletanyag a nagykanizsai Thúry György Múzeum Régészeti gyűjteményébe került.

Az ásatáson részt vett Eke István, Kreiter Eszter, Tokai Zita régész, Auer Angelika, Büki Ágnes, Fullár Zoltán, Kámán Beáta, Korcsmáros Attila, Kónya Bence technikus, Antalffy Péter, Bába Márta, Csiki J. Attila, Gáti Csilla, Kiss Dorina, Masek Zsófia, Mészáros Melinda, Montvai Mária, Oroszlán Tamás egyetemi hallgató. A felméréseket Soós Zsolt és Vadász Norbert technikusok végezték.

Szakmai konzulens: dr. Szőke Béla Miklós.

KVASSAY JUDIT

## 27. Balatonszentgyörgy, Almási úti dűlő

(Holládi csomópont)

(Somogy megye) R, Kk

A lelőhely Balatonszentgyörgy-Battyánpuszta és Hollád között található, a szentgyörgyi bekötőút keleti oldalán, a Hollád felé vezető földúttól közvetlenül északra.

2004. március 30. és május 7. között 9874 m<sup>2</sup>-en 348 objektumot tártunk fel. Az objektumok (gödrök, cölöplyukak, árok) az alacsony dombtetőn viszonylag szórta helyezkedtek el. Jórészt lekopottak, sekélyek voltak, nagyon kevés leletanyagot tartalmaztak. Két korszakot tudtunk elkülöníteni, őskort (rézkort) a Balaton-Lasinjakultúra kerámiájával és késő középkort. Az objektumok betöltésében eltérés mutatkozott, az utóbbi korúak sötétebbek, humuszosabbak.

MOLNÁR ISTVÁN

## 28. Balatonszentgyörgy, Kútvölgyi-dűlő

(Somogy megye) U, Á, Kö

2004. május 3–21. között folytattuk az előző évben megkezdett ásatásokat. A tavalyi szelvényekhez ÉNy felől kapcsolódó területet tártunk fel; 42 objektumot – főleg gödröt, kemencét, árkot – találtunk, és ehhez több mint 80 különböző méretű és mélységű cölöplyuk is járult. A cölöplyukak paticsos, faszenes betöltésűk, és helyzetük alapján a 15–16. századra datálhatók. Feltűnő a sok faszén, korom, illetve néhol lenyomatos patics jelenléte, amely az objektum leégését tanúsítja. A cölöpépítmény ÉNy-i sarkát tudtuk biztonsággal azonosítani. Úgy tűnik, hogy a saroknál megerősítésként kettős cölöpsort alkalmaztak, illetve egy támpillérszerű, ferdén leásott cölöppel ezt még meg is erősítették. A belső osztásokat is tartalmazó építmény kapuja, a cölöplyukak elhelyezkedése alapján, Ny-i oldalról nyílhatott. Az ásatás másik eredménye az 5. szelvény É-i végében K-Ny-i irányban húzódó V-alakú neolit (DVK) árok, illetve annak folytatása a 6. szelvényben, melyet nagy biztonsággal összeköthetünk a tavalyi É-D-i irányú árok-részletünkkel. Ez az árok övezte a feltárási területére eső neolit településnyomokat, amelyekből nagyméretű hombártöredékeket, őrlőkő-töredékeket, obszidián-pengéket és állatcsontot gyűjtöttünk. Számos középkori, illetve Árpád-kori objektumot is feltártunk. Az utóbbi korszakot fémjelző bográcstöredékek, fazekak, illetve a középkori kerámia-, fedőtöredékek, kályhacsempék, fenőkövek, állatcsontok és vaddisznóagyarak mellett, a vas leletanyag idén is tartalmazott késeket, szögeket és egy vaskarikát. A leletek közül kiemelkedik az a csillag forgójú, teljesen ép sarkantyú, melyet az egyik sekély gödörben találtunk. Emellett előkerült egy díszített, esztergált csontnehezék is.

M. ARADI CSILLA

## 29. Balatonszentgyörgy, téglagyár

(Somogy megye) Á, Kk

2004 őszén próbaásatást végeztünk a Balatonszentgyörgy II agyag védnevű bányatelek bővítésére szánt